

חינוך לחיים

פרשת ויקרא

בילקוט שמעוני מספרים לנו חז"ל 'אחרי שמשה הוציא את בני' ממצרים, קרע להם את הים והוריד להם את המן, העלה להם את הבאר, הגיז להם את השליו, הקיפן ענני כבוד ועשה את המשכן, אמר: 'מכאן ואילך מה יש לי לעשות?' עמד וישב לו. אמר לו הקב"ה: 'חיך, יש לך מלאכה גדולה מכל מה שעשית. ללמד לבניי טומאה וטהרה ולהזהירם היאך יהיו מקריבין קורבן לפניי'. וכך נאמר – 'ויקרא אל משה'

מדרש מופלא זה פותח לנו אשנב להשקפה אמיתית של עולם התורה. על פי השקפת עולם זו, לימוד התורה וחינוך הבנים הם הערך העליון ביותר והמטרה הנעלה בחיים. כל יציאת מצרים והניסים הכרוכים בה, כמו כל ניסי המדבר- לא היו אלא אמצעים למטרה הנכספת – לקרוא אל משה ולומר לו כי תפקידו ללמד תורה לעם ישראל. לא בכדי נקרא משה בתואר 'רבנו' ולא בשום תואר אחר שיכול היה להלום אותו: 'הנביא'

'המחוקק' או 'המשביר'. מכל התפקידים הללו שיצק בהם תוכן- נתייחד לדורות בתואר 'משה רבינו' במילת הפתיחה 'ויקרא' שמופיעה הא' כאות זעירא – בכוונה תחילה כמובן. ייתכן שבא הקב"ה לרמוז למשה, ודרך משה לכל הדורות הבאים!! את המסר הבא: אל"ף זעירא – תלמד את הילדים בעודם קטנים וזעירים. תחנך אותם בינקותם. ורמז לכך בדברי שלמה המלך הנודעים 'חנך לנער על פי דרכו – גם כי יזקין לא יסור ממנה' על פי דרכו – בפתח דרכו!! (כמו על פי הבאר. על פי האוהל) בראשית דרכו בחיים, בעודו זעיר וצעיר, אלף – למד אותו.

סיוע לדברים מחז"ל המפורסמים 'אמר רב אסי מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים ואין מתחילין מבראשית? אלא שהתינוקות טהורין והקורבנות טהורין, יבואו טהורין ויתעסקו בטהורין. וזה בא ללמדנו ב' יסודות. א. כי כל נושא החינוך כרוך בהקרבנות קורבנות, אי אפשר להצליח בחינוך אם אין נכונות מצד ההורים והמורים להקריב, להעניק, להתמסר ולהקדיש מאונם והונם להצלחת הילדים בתורה וביראת שמים. כאשר לפי המסורת מתחילים בחיידר בפס' ויקרא, רומזים בכך גם לילדים אך גם להורים, כי חייבים להקריב, כדי לראות פרי בעמל החינוכי. ב. מהאל"ף הזעירא, להתחיל בלימוד ובחינוך בגיל רך ביותר. גם משום דבריו של אלישע בן אבויה באבות פ"ד 'הלומד ילד למה הוא דומה, לדיו כתובה על נייר חדש'. להבדיל מהלומד זקן, הדומה ל'דיו כתובה על נייר מחוק'. לא בכדי קבעו חז"ל 'גרסא דינקותא לא משתכחא' כל מה שנלמד בגיל הרך, מוטבע בחותם עמוק בתעודתו של הלומד, ועל דרך השלילה נאמר: 'שבשתא - כיוון געל, על' – כאשר השגיאה נכנסת למוחו של הילד היא מצויה שם עמוק בפנים וקשה לחלץ אותה. לימוד של תינוקות וחינוכם של ילדים בגיל הרך מעניקים סיכוי לראות ברכה בעמל של חינוך הילדים.

סיפור עתיק יומין המבסס דברים אלה, מתאר אדם שהיה שקוע כל ימיו ולא הקדיש מזמנו לחינוך ילדיו ולמתרחש בתוך כותלי ביתו. גם בשבתו לשולחן השבת והחגים, מחשבותיו נדדו לעסקיו הענפים שבהם עשה חיל רב. כגודל הצלחתו בפריחה הכלכלית – כן גודל כישלונו בחינוך ילדיו, שעולמם החומרי היה פורה מאוד, אך בתחום הרוחני היו דלים ואביונים. בנו הבכור התחבר עם חברים ריקים ופוחזים אשר סטו מדרך הישר והיו לכנופיה של ליסטים. יותר מתוך יצר הרפתקנות מאשר מן הצורך להרוויח את לחמם. בכישרונותיו הפך הילד למנהיג הכנופיה. יום אחד נסע האב לרגל עסקיו לנסיעה ארוכה מאוד ועימו מצבורים של יהלומים, אבנים טובות ומרגליות. בהגיע רכבו לנתיב צר על אם הדרך, חסמה כנופיית שודדים את הדרך ואילצה את הנהג לעצור ובאיומי אקדח הוציאה את האיש מרכבו. פני השודדים היו לוטים במסכה, אך מנהיג הכנופיה ראה כי אביו הוא קורבן השוד ואז החליט ללמדו לקח לעיני חבריו השודדים. הוא הצביע על עץ בעל גזע עבה ביותר, כמו עצי הסקויה שרכב יכול לחדור לתוכם, ואמר לו: 'אם חיך יקרים לך, עקור את האילן הזה מן האדמה'. הנשדד היה בטוח כי השודד מהתל בו. 'זה בלתי אפשרי' אמר. 'האילן מושרש עמוק באדמה, הגזע עבה ביותר, ולא ניתן להזיזו אף מילמטר'. בין האילנות צמחו גם עשבים שוטים, בעלי גבעול דקיק כדרכם של עשבים. 'את אלה', אמר הנשדד, 'אני מוכן לנכש, אך לא את האילן עצ הגזע'. ברגע זה הסיר מנהיג הכנופיה את המסכה מעל פניו ואמר לו: 'אני הבן שלך. כשהייתי עשב רך, לא דאגת לנקש ולטפל בי ובחינוכי. היום אני מושרש עמוק בחטא ונושא באחריות למשפחות רבות של פשע. להחזיר אותי בתשובה ולדרך הישר כיום הזה, תהיה עבורך משימה בלתי אפשרית, רציתי שתלמד את הלקח. מבחינתי לא יהיה לך למי להוריש את כל עמל חיך, כי אני לא ראוי לרשת אותך ולא דאגת מבעוד מועד להפוך אותי ראוי להמשך מורשת הדורות. ללמדנו את הלקח של המילה הראשונה בספר תורת כהנים. אל"ף זעירא - חובה ללמד הילדים ולחנכם דווקא בהיותם קטנים ובתחילת דרכם

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת ויקרא

”אשר נשיא יחטא”

התורה משנה כאן מהרגלה שתמיד מתחיל ב”אם” למשל ”אם זבח שלמים קורבנו” - וההסבר לכך אומר רש”י בשם חז”ל ”אשר – לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו”. ולכא’ צריך להבין מה האושר הגדול לדור שנשיאו חוטא וכי לא עדיף נשיא שלא חוטא בכלל, מאשר חוטא ומתחרט?

מסביר האחייעזר, נשיא (וה”ה לעניינו מורה והורה) שלא חוטא כלל, אין זה מראה תמיד על מעלתו, כי לפעמים הדבר נובע דווקא בגלל שלא פועל ועושה שום דבר וממילא לא יוצא לו שום מכשול... ולכן אדרבה נשיא שנכשל בשוגג זה מהווה סימן שהוא פועל ועושה את חובתו כלפי העם ומי שפועל לא מן הנמנע שיכשל פה ושם כי ”אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא”. וכמו שאדם בשמחה לא מסכים למזוג יין למשתתפי השמחה שמא ישפך וילכלך, ברור שהאנשים סביבו לא יראו זאת בעין יפה שהרי משבית הוא את השמחה... וכך כתב החזו”א באגרותיו כי ”במידת הזהירות אין להיות זהיר יותר מידי...”

הוי אומר, כי אומנם חיונית היא הזהירות לכל פעולות האדם ואף הכרחית אבל עדיין היא אינה אמורה לשתקו ולמנעו מלעשות פעולות טובות ונצרכות, להיפך, מידת הזהירות מורה לאדם לפעול ויחד עם זאת לאחוז בפלך הזהירות, ואם בסופו של דבר יצא מכשול תחת ידו, לא ארע דבר, ”המכשול מחשל” כי ילמד להבא להיזהר כראוי ולהמנע מלהיכשל שוב. ולכן מובן שמאשרים הם בני הדור שנשיאם פועל למענם ואינו חוסך מאמץ וטרחה לפעול בעבורם ודווקא בגלל פעולותיו יצאה שגגה מתחת ידו.

ונלמד אלינו גם אם ההורה והמחנך עושה טעויות בחינוך עדיף שיפעל תמיד לחנך בכל דרך הנראית.

הרב שטיינמן זצ”ל מתמקד ברש”י דווקא על המילים ”נותן לב” שהדגש על כך ששם לב לבקר את עצמו, לתקן את דרכיו ולשפר את מעשיו, שזוהי מעלה עצומה ונדירה.

ונסביר – הרי האדם מטבעו אוהב להאשים את סובביו בכישלונותיו, כולם אשמים חוץ ממנו... ובכל פעם שנכשל מוצא צידוקים למעשיו... ומוצא את האשם בכך... כדברי שלמה המלך ”כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן לבות השם” כל אדם בטוח כי דרכו היא הדרך הישרה והנכונה. ואם אדם יבקר אותו ידחה את הביקורת אפי’ שירגיש שהמבקר צודק, אך נח לו לרמות את עצמו ולתלות את הסירחון באחרים.

אולם כאשר הנשיא וה”ה האב והמחנך קושט את עצמו תחילה, ונותן לב לבדוק את מניעיו ולבקר את דרכיו, הרי הוא משמש דוגמה חיובית לכל בני הדור הנוהה אחריו. הם מתחנכים על ברכיו לא לברוח מכל הרעש וההמולה העוטפת את האדם ולהתמקד בעצמם ורק בעצמם, ואין לך מעלה גדולה מזו.

בחז”ל מוצאים אנו, כי לפעמים חטא זה שהאדם אינו מכיר בחטאו ומתעלם מהאשמה התלויה בו, עולה בחומרתו על חומרת החטא עצמו שחטא. וכך מסביר ר’ שמואל אהרון יודלביץ זצ”ל את שבירת הלוחות ע”י משה בחטא העגל. שלכא’ בגלל 3000 אנשים שחטאו בעגל כל עם ישראל צריכים להפסיד את הלוחות? וההסבר כיוון ש-”וישב העם לאכול ושתו” שכלל ישראל לא הבינו את חומרת החטא שנכשלו חלק בלתי מובטל מהעם, ולא חשו לעצור אותם ולמחות בעדם כראוי, לכן היה חייב משה לעשות מעשה שיזעזע אותם עד היסוד והחליט לשבור את הלוחות ורק אז הבינו את גודל החטא. וכיצד טעו? מביא ר’ שמואל את הכוזרי שהם רימו את עצמם שתשרה שכינה על העגל, למרות שבסתר לבם גם הם ידעו שלא שייך שתשרה השכינה על עו”ז אולם הרצון שבער בהם לעבוד עו”ז התעטף באצטלא של רצון להשראת השכינה וכך הצדיקו את מעשיהם, וזה גרם לשבירת הלוחות.

עפ”ז נבין את מעלתו של הנשיא וכל מנהיג ומחנך הנותן לב להביא כפרה על שגגתו כי בכך הוא מורה דרך לרבים שהוא מכיר בחטאו, שאינו מתעלם מאשמתו, ואינו נמנע לקבל בקורת על דרכו, אדרבה, הוא מחשב עם עצמו את חשבונו של עולם, ומנסה ללא הרף לשפר את דרכיו והליכותיו, ואין לדור אושר וזכות גדולה מזו.

לע”נ אבי מורי ר’ חיים ב”ר ישעיהו ז”ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com